

Sygn. akt II UK 261/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.
o ustalenie właściwego ustawodawstwa w zakresie ubezpieczeń społecznych,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 września 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 8 listopada 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 8 listopada 2016 r. oddalił apelację P. K., wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 20 kwietnia 2016 r., w którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. z dnia 28 sierpnia 2015 r. ustalającej wobec niego jako właściwe ustawodawstwo polskie na okres od dnia 8 lutego 2012 r. do nadal.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wnioskodawca od dnia 1 stycznia 2008 r. prowadzi na terytorium Polski pozarolniczą działalność gospodarczą pod nazwą P.. W dniu 8 lutego 2012 r. ubezpieczony zawarł dodatkowo umowę o pracę ze słowackim pracodawcą - spółką L. s.r.o. z siedzibą na Słowacji. W umowie o pracę strony postanowiły, że P. K. będzie wykonywał dla pracodawcy czynności promotora usług i produktów w wymiarze 10 godzin miesięcznie za wynagrodzeniem w wysokości 40 euro. Jako miejsce pracy strony określiły Republikę Słowacką. Z tytułu zatrudnienia ubezpieczony otrzymywał miesięcznie kwotę w wysokości ok. 145 zł.

O podjęciu pracy na terenie Słowacji wnioskodawca poinformował organ rentowy, wnosząc o „tymczasowe ustalenie ustawodawstwa właściwego”. Zakład Ubezpieczeń Społecznych zwrócił się do słowackiej instytucji ubezpieczeniowej Socialnej Poistovnej o potwierdzenie faktycznego wykonywania pracy przez ubezpieczonego na rzecz L. s.r.o. na terenie Słowacji. W związku z brakiem odpowiedzi ze strony słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, ZUS pismem z dnia 2 sierpnia 2013 r., doręczonym ubezpieczonemu i słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, poinformował P. K., że w okresie od dnia 8 lutego 2012 r. do nadal podlega on ustawodawstwu słowackiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, na podstawie art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L 166/1 z dnia 30 kwietnia 2004 r.). Jednocześnie w tym samym piśmie organ rentowy poinformował, że określone wobec ubezpieczonego ustawodawstwo słowackie ma charakter tymczasowy, które stanie się ostateczne, jeżeli właściwa instytucja ubezpieczeniowa w ciągu 2 miesięcy nie wniesienie zastrzeżeń.

W piśmie z dnia 27 września 2013 r. słowacka instytucja ubezpieczeniowa wniosła zastrzeżenia do ustalonego przez polski organ rentowy ustawodawstwa słowackiego, wskazując, że na podstawie kontroli stwierdzono, że firma ta jest wyłącznie tzw. skrzynkową i że jej pracownicy nie wykonują pracy na terenie Republiki Słowacji.

Kolejnym pismem z dnia 17 lipca 2015 r. Socialna Poistovna poinformowała ZUS, że w przypadku ubezpieczonego P. K. i firmy L. s.r.o. wydała postanowienie,

z którego wynika, że według słowackiego ustawodawstwa P. K. nie został objęty od dnia 8 lutego 2012 r. obowiązkowym ubezpieczeniem zdrowotnym, obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym oraz obowiązkowym ubezpieczeniem bezrobotnych. W związku z powyższym wniosek L. s.r.o. o wystawienie formularza PD A1 oddalono.

Po otrzymaniu tej informacji Zakład Ubezpieczeń Społecznych pismem z dnia 27 sierpnia 2015 r. anulował pismo z dnia 2 sierpnia 2013 r. i jednocześnie ustalił dla ubezpieczonego jako właściwe ustawodawstwo polskie na okres od dnia 8 lutego 2012 r. do nadal z tytułu jednoczesnego zatrudnienia w firmie L. s.r.o. z siedzibą na terytorium Słowacji i prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium Polski. Wskazał też, że określenie ustawodawstwa ma charakter tymczasowy i ustalenie to stanie się ostateczne, jeżeli właściwa instytucja ubezpieczeniowa w ciągu 2 miesięcy nie wniesie zastrzeżeń do tak określonego ustawodawstwa. Socialna Poistovna nie wniosła zastrzeżeń do ustalonego dla ubezpieczonego w piśmie z dnia 27 sierpnia 2015 r. ustawodawstwa polskiego w zakresie zabezpieczenia społecznego.

Ubezpieczony w dniu 22 września 2015 r. złożył wniosek o wydanie decyzji w sprawie. Decyzją nr [...] z dnia 28 sierpnia 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. ustalił dla wnioskodawcy P. K. jako właściwe ustawodawstwo polskie w zakresie zabezpieczenia społecznego na okres od 8 lutego 2012 r. do nadal.

Sąd pierwszej instancji uznał, że poczynione ustalenia faktyczne nie pozwalają na zmianę zaskarżonej decyzji. Wskazał na treść art. 11 i 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L 166/1 z dnia 30 kwietnia 2004 r.), a także na przekaz płynący z art. 14 i 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącego wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 (Dz.U. UE L 284/1 z dnia 30 października 2009 r.). Omówił procedurę stosowaną przy określeniu ustawodawstwa właściwego.

Kierując się wskazanymi regułami prawnymi, Sąd Okręgowy uznał, że postępowanie przeprowadzone przez organ rentowy nie było wadliwe. Zdaniem

Sądu nie doszło do uchybienia art. 5 i art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego. Ubezpieczony, powołując się na ww. przepisy, podniósł, że polski organ rentowy niesłusznie nie uwzględnił nadanego mu numeru ubezpieczenia oraz wydanego poświadczenia S1 z dnia 22 kwietnia 2015 r. przez słowacką instytucję właściwą. Sąd podkreślił, że dokumentem określającym ustawodawstwo z zakresu zabezpieczenia społecznego jest zaświadczenie A1, a nie druk S1, o którym mowa w odwołaniu. Nadto, z druku przedstawionego przez odwołującego wynika, że został on wydany na okres od 7 kwietnia 2015 r. do 6 kwietnia 2016 r., a przedmiotem decyzji jest czasookres podlegania ustawodawstwu państwa właściwego począwszy od 8 lutego 2012 r. Sąd podkreślił, że o podleganiu przez ubezpieczonego ustawodawstwu słowackiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych nie świadczy fakt zgłoszenia go do systemu ubezpieczeń społecznych Słowacji przez pracodawcę słowackiego. Procedura ustalania ustawodawstwa właściwego dla takiego ubezpieczonego została szczegółowo opisana w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. W ocenie Sądu, procedura ta została zrealizowana. Gdy organ rentowy w piśmie z dnia 27 sierpnia 2015 r. ustalił dla ubezpieczonego od dnia 8 lutego 2012 r. jako właściwe w zakresie zabezpieczenia społecznego ustawodawstwo polskie, strona słowacka do ustalenia tego nie wniosła zastrzeżeń. Wcześniej zaś obie instytucje ubezpieczeniowe zainteresowanych państw nawiązały kontakt, wymieniły wzajemne opinie i doszły do wspólnego porozumienia, które znalazło wyraz w piśmie z dnia 27 sierpnia 2015 r., a następnie w zaskarżonej decyzji. Nie ma zatem podstaw do uznania, aby w jakimkolwiek okresie ubezpieczony podlegał ustawodawstwu dwóch Państw Członkowskich.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji organ rentowy nie naruszył również art. 14 ust. 5b rozporządzenia nr 987/2009. Przepis ten obowiązuje od dnia 28 czerwca 2012 r., a ubezpieczony podpisał umowę o pracę ze spółką słowacką w dniu 8 lutego 2012 r. i od tej daty ocenie podlegał charakter jego pracy i jej faktyczne wykonywanie na terytorium Republiki Słowacji.

Sąd Apelacyjny nie podzielił środka odwoławczego wnioskodawcy. Nie dopatrywał się nieważności postępowania, z uwagi na niewezwanie do udziału pracodawcy słowackiego. Uznał też, że przeprowadzone przez Sąd Okręgowy postępowanie dowodowe jest miarodajne dla wyrokowania.

Przechodząc do oceny prawnej, Sąd Apelacyjny podkreślił, że od daty wejścia Polski do Unii Europejskiej osoba będąca równocześnie pracownikiem najemnym na terytorium jednego z Państw członkowskich oraz prowadząca działalność na własny rachunek w Polsce, nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia w Polsce pozarolniczej działalności gospodarczej na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 z późn. zm.). Wynika to z przyjętej w art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego zasady, że osoby, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego Państwa Członkowskiego oraz z treści art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie.

W ocenie Sądu odwoławczego, w rozpoznawanej sprawie istotne znaczenie mają przepisy art. 16 ust. 1, 2, i 3 rozporządzenia wykonawczego. Sąd Apelacyjny stwierdził, że w trybie art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego następuje tylko wstępne określenie ustawodawstwa, które ma charakter tymczasowy, a zatem nie przesądzające o tym, że wskazane w tym trybie ustawodawstwo jest właściwym dla ubezpieczonego. Ustalenie ustawodawstwa w trybie art. 16 ust. 2 nie zawsze musi oznaczać, że ustawodawstwo to zostanie określone w oparciu o przepis art. 13 rozporządzenia podstawowego. Natomiast zawsze takie tymczasowe wyznaczenie uruchamia procedurę zmierzającą do ostatecznego określenia ustawodawstwa w danym przypadku. Zatem instytucja krajowa może - ustalając tymczasowo ustawodawstwo - wskazać na ustawodawstwo polskie, a więc inne niż wynika z normy kolizyjnej zawartej w art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, zwłaszcza mając wątpliwości, czy istotnie dochodzi do zbiegu tytułów ubezpieczenia, w szczególności czy wnioskodawca świadczy pracę w innym państwie unijnym. Istotne jest, że wątpliwości tych instytucja krajowa nie może rozstrzygnąć samodzielnie, lecz musi zastosować procedurę wynikającą z art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego. Tak też się stało w przedmiotowej sprawie, co czyni niezasadnym zarzut naruszenia art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego.

Sąd przypomniał, że w przedmiotowej sprawie słowacka instytucja ubezpieczeniowa, działając w ramach procedury zainicjowanej skierowaniem do

niej przez polski organ rentowy pisma w tej konkretnej sprawie, przeprowadziła odpowiednie dochodzenie i poinformowała polską instytucję o fikcyjności (pozorności) zatrudniania pracowników przez pracodawcę wskazanego przez wnioskodawcę (k. 13 akt rentowych), jak również poinformowała o oddaleniu wniosku o wystawienie dla niego poświadczenia ubezpieczenia na formularzu A1. W świetle celu regulacji zawartych w rozporządzeniu podstawowym i wykonawczym, w szczególności w przepisach art. 5 i 16 rozporządzenia wykonawczego, stanowisko instytucji słowackiej i deklaracja dotycząca braku podstaw do poświadczenia ubezpieczenia wnioskodawcy zawarte w jej pismach z dnia 17 lipca 2015 r. i 25 lipca 2013 r. nie może być w przedmiotowej sprawie niedostrzegane, czy ignorowane. Organ rentowy w piśmie z dnia 2 sierpnia 2013 r., tymczasowo wskazał słowackie ustawodawstwo. Reakcja słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, tj. wniesienie przez nią zastrzeżeń w piśmie z dnia 27 września 2013 r. do ustalonego przez polski organ rentowy ustawodawstwa słowackiego, poprzez wskazanie, że u pracodawcy L. s.r.o. stwierdzono, że firma ta jest wyłącznie spółką tzw. skrzynkową i że jej pracownicy nie wykonują pracy na terenie Republiki Słowacji, przy jednoczesnym braku przedstawienia poświadczenia A1 wydanego przez tę instytucję, niewątpliwie oznacza, że instytucja słowacka uważa, że przez ten podmiot nie było realizowane żadne zatrudnianie, a więc również wnioskodawca nie świadczył pracy i tym samym nie podlegał w spornym okresie ustawodawstwu słowackiemu. W ten sposób uzgodnionymi zakończono procedurę przewidzianą w art. 16 rozporządzenia wykonawczego. Zaskarżona decyzja jedynie potwierdza to stanowisko.

W rezultacie, Sąd odwoławczy uznał, że organ rentowy wszczął procedurę wynikającą z art. 16 rozporządzenia wykonawczego, ustalił jako tymczasowe ustawodawstwo słowackie, zaś instytucja słowacka w terminie 2 miesięcy wskazanym w art. 16 ust. 2 tego rozporządzenia zakwestionowała to stanowisko, a końcowo okazało się, że podstawą uzgodnionego przez obie instytucje stanowiska co do właściwego ustawodawstwa było to, że nie zaistniały przesłanki do zastosowania prawa materialnego, to jest art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego. Ustalenie przez obie instytucje właściwego ustawodawstwa, które nie jest zgodne z zasadą wynikającą z art. 13 ust. 3 rozporządzenia

podstawowego, może być również rezultatem ustaleń instytucji miejsca, w którym według twierdzeń wnioskodawcy miała być świadczona praca, że w istocie praca ta nie była świadczona i nie mogła z tego względu stanowić tytułu do podlegania ubezpieczeniom w tym państwie. Wszczęta procedura uzgodnień, prowadzona w oparciu o przepis art. 16 i 5 rozporządzenia wykonawczego, może bowiem doprowadzić do takich ustaleń instytucji państwa, w którym praca miała być świadczona, i w konsekwencji uzgodnienia przez obie instytucje wspólnego stanowiska, że nie może mieć zastosowania ustawodawstwo wskazane art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego. To zaś oznacza, że procedurę uzgodnień można zakończyć tylko stwierdzeniem, iż zastosowanie mogło mieć w takiej sytuacji tylko ustawodawstwo państwa, w którym prowadzona jest działalność gospodarcza. Niezasadny zatem okazał się zarzut naruszenia art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego.

Odpowiadając na kolejny zarzut apelacji, Sąd odwoławczy podzielił pogląd Sądu Najwyższego, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie ma uprawnień do oceny ważności umowy o pracę zawartej w innym państwie. Oznacza to, że w przedmiotowej sprawie ZUS jedynie zaakceptował ustalenia i ocenę dokonane w tej kwestii przez słowacką instytucję ubezpieczeniową deklarującą brak podstaw do poświadczenia ubezpieczenia na formularzu A1 pracownikom zainteresowanej spółki, w której nie dochodzi do realnego świadczenia pracy przez pracowników. W rozpoznawanej sprawie nie doszło natomiast do sytuacji, w której organ rentowy samodzielnie dokonałby oceny ważności umowy o pracę zawartej przez P. K. z firmą L. s.r.o. stosownie do wymogów prawa słowackiego, ponieważ jedynie oparł się w tym zakresie na stanowisku słowackiej instytucji ubezpieczeniowej. Wbrew stanowisku apelacji, brak jest przeszkód do wykorzystania informacji zawartych w piśmie słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, a w szczególności przeszkody takiej nie stanowi okoliczność, że kontrola w firmie L. s.r.o. nie była przeprowadzona wyłącznie w związku z badaniem umowy o pracę zawartej przez wnioskodawcę, lecz w związku z globalną oceną ważności umów o pracę zawieranych z większą liczbą firm. Skoro słowacka instytucja ubezpieczeniowa doszła do przekonania, że firma ta nie prowadzi w rzeczywistości działalności na terytorium Słowacji, to wywiera to skutek także dla umowy o pracę zawartej przez wnioskodawcę. Należy

podkreślić, że instytucja słowacka wyraźnie też deklarowała, iż nie ma podstaw do wydania pracownikom tej firmy poświadczenia na formularzu A1. Sąd krajowy, podobnie jak krajowy organ ubezpieczeń, nie może badać zasadności odmowy uznania przez instytucję innego państwa członkowskiego za ważną umowy o pracę w tym kraju członkowskim. Ustalenie w tym zakresie należy wyłącznie do kompetencji właściwych instytucji miejsca wykonywania pracy, wynika to bowiem z pkt 11 preambuły rozporządzenia podstawowego. Prowadzi to do wniosku, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie ma podstaw prawnych do podważania ustaleń swego słowackiego „odpowiednika”, który powołuje się na fikcyjność zatrudnienia, prowadzącą do odmowy wystawienia formularza A1 w odniesieniu do ubezpieczonego. Wnioskodawca nie przedłożył bowiem dokumentu A1 wydawanego zgodnie z art. 19 rozporządzenia nr 987/2009. Natomiast registryjny list FO, który ma potwierdzać zgłoszenie do słowackiego systemu ubezpieczeń, czy nadanie numeru ubezpieczenia „rodne číslo”, nie przesadzają jeszcze o właściwym ustawodawstwie, w sytuacji gdy instytucja słowacka nie wydała wnioskodawcy poświadczenia na formularzu A1. Stąd niezasadny okazał się zarzut naruszenia art. 5 rozporządzenia wykonawczego. Dokument taki może być wydany przez instytucję ubezpieczeniową państwa, w którym praca miała być świadczona, po przeprowadzeniu odpowiedniego postępowania wyjaśniającego. Postępowanie takie instytucja słowacka przeprowadziła, ustalając, że podmiot słowacki L. s.r.o. jest firmą „fikcyjną” i na terenie Słowacji faktycznie praca na jego rzecz nie jest wykonywana. Jedynie przedstawienie w niniejszej sprawie dokumentu A1, w myśl przywołanego przepisu rozporządzenia wykonawczego, przesądziłoby kwestię istnienia elementu transgranicznego i tym samym uzasadniałoby stosowanie materialnego prawa unijnego. Brak poświadczenia A1 miał zatem istotne znaczenie dla przebiegu i efektów procedury ustalenia właściwego ustawodawstwa w oparciu o przepis art. 16 rozporządzenia wykonawczego.

Wyłącznie na marginesie, Sąd Apelacyjny podniósł, że z art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego wynika, iż praca o charakterze marginalnym nie będzie brana pod uwagę do celów określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa na mocy art. 13 rozporządzenia podstawowego. Nawet w

przypadku gdyby instytucja słowacka poczyniła odmienne ustalenia i przyjęła stanowisko, że wnioskodawca rzeczywiście świadczył pracę na podstawie takiej umowy na rzecz pracodawcy słowackiego, zasadne byłoby rozważenie w ramach procedury z art. 16 rozporządzenia wykonawczego, zastosowania wymienionego wyżej przepisu art. 14 ust. 5b rozporządzenia 987/2009. W rezultacie, w ocenie Sądu odwoławczego, okoliczności faktyczne sprawy sprawiają, że naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 14 ust. 5b rozporządzenia 987/2009 nie okazał się trafny.

Skargę kasacyjną wniósł ubezpieczony, zaskarżył wyrok w całości, zarzucając mu:

- błędną wykładnię art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004, zawierającego normę kolizyjną wskazującą na ustawodawstwo właściwe dla ubezpieczenia społecznego osoby normalnie wykonującej pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich Unii, przez co wyłączona jest możliwość ustalenia prawa właściwego dla tego stosunku prawnego w inny sposób niż wskazany przez normę dotyczącą koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, poprzez dokonanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ustalenia ustawodawstwa właściwego innego niż słowackie od dnia 8 lutego 2012 r., w sytuacji, gdy skarżący posiada poświadczony przez słowacką instytucję właściwą formularz S1 i wydaną na czas nieokreślony słowacki odpowiednik karty EKUZ (Europsky Preuhaz Zdravotnego Poistenia), a przede wszystkim dlatego, iż na dzień wydania zaskarżanego wyroku nie istniały podstawy do ustalenia ustawodawstwa polskiego dla skarżącego z uwagi na niezaskarżalną decyzję Socialnej Poistovnej Centrala w B. (słowackiego odpowiednika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych) z dnia 21 września 2015 r. numer [...] oraz nieprzerwane dysponowanie przez Skarżącego ważnym zgłoszeniem do słowackich ubezpieczeń społecznych w okresie zatrudnienia na podstawie umowy o pracę,

- niewłaściwe zastosowanie art. 11 ust. 3 lit. a rozporządzenia podstawowego, choć nie miał on zastosowania w niniejszej sprawie, ponieważ skarżący wykonuje nie tylko pracę na własny rachunek w Polsce, ale także wykonuje nieprzerwanie od dnia 8 lutego 2012 r. pracę najemną na Słowacji, w związku z tym zastosowanie do niego miał wyłącznie art. 13 ust. 3 rozporządzenia

podstawowego,

- niewłaściwe zastosowanie art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego i doprowadzenie w rezultacie do sytuacji, w której skarżący wbrew przepisom rozporządzenia podlega w tym samym czasie ustawodawstwu dwóch różnych państw członkowskich,

- niezastosowanie art. 6 k.c. w zw. z art. 3 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009, co doprowadziło do uznania przez Sąd drugiej instancji, iż instytucje właściwe (tj. Zakład Ubezpieczeń Społecznych i będąca jego słowackim odpowiednikiem Socialna Poistovna) wykazały nierzeczywistość prowadzonej przez pracodawcę działalności gospodarczej, mimo iż nie przedłożono żadnych dowodów potwierdzających niewykonywanie przez Skarżącego zleconej pracy, a sama Socialna Poistovna nigdy nie określiła spółki L. s.r.o. jako „skrzynkowej”, a wnioski takie wyciągnął Organ rentowy na podstawie niedokładnych przekładów z języka słowackiego,

- obrazę art. 378 § 1 k.p.c. i nierozpoznanie sprawy w granicach apelacji, polegające na nierozpoznaniu wszystkich zarzutów apelacji i zaniechanie odniesienia się do nich, rozważenia ich i oceny ich zasadności, w szczególności zarzutu naruszenia art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego w związku z art. 1 ust. 2 lit. c w zw. z art. 5 ust. 1, art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego oraz art. 233 k.p.c. i wydanie zaskarżanego wyroku mimo braku obligatoryjnej współpracy między instytucjami właściwymi, ponieważ Socialna Poistovna wydała na podstawie § 193 ust. 3 słowackiej ustawy o ubezpieczeniu społecznym, niezaskarżalną decyzję dnia 21 września 2015 r. numer [...] zawieszeniu postępowania do dnia precyzyjnego i pełnego stwierdzenia stanu faktycznego, ponieważ nie mogą być kompletnie i prawidłowo ustalone okoliczności sprawy, a zatem sama instytucja właściwa jednoznacznie wskazuje na nieprawidłowość zaskarżanego rozstrzygnięcia, co jednocześnie oznacza, iż skarżący dysponuje od 8 lutego 2012 r. ważnym zgłoszeniem do słowackich ubezpieczeń z tytułu umowy o pracę najemną wykonywaną na terytorium innego Państwa Członkowskiego, tj. Słowacji,

- art. 2 pkt 2 rozporządzenia wykonawczego poprzez zaniechanie zwrócenia się do instytucji słowackiej - Socialnej Poistovnej w celu uzyskania wszystkich

danych niezbędnych dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków skarżącego,

- niezastosowanie art. 5 rozporządzenia wykonawczego w zw. z art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego poprzez podważenie ważności umowy o pracę, na podstawie której został wydany przez instytucję innego państwa członkowskiego dokument potwierdzający zgłoszenie osoby do ubezpieczenia społecznego w tym innym państwie członkowskim oraz podważenie ważności dokumentów potwierdzających zgłoszenie Skarżącego do ubezpieczeń społecznych, a to ważnego na dzień wydania zaskarżanego wyroku, registracnego listu FO oraz wydanego na jego podstawie poświadczenia S1 SK i bezterminowo ważnego, słowackiego odpowiednika karty EKUZ (Europsky Preukaz Zdravotného Poistenia),

- naruszenie art. 1 ust. 2 lit. c w zw. z art. 5 ust. 1, art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego poprzez podtrzymanie uznania milczenia Socialnej Poistovnej (po poinformowaniu o ustaleniu ustawodawstwa polskiego) za dokument, bez jednoczesnego obligatoryjnego powzięcia uzasadnionych wątpliwości w myśl art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który dysponował: umową o pracę, registracnym listem FO oraz poświadczeniami SI SK i kartą EKUZ, co doprowadziło do zaniechania skutecznienia w pełnym zakresie procedury dialogu i koncyliacji określonej tak w art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego, jak i w postanowieniach Decyzji Nr AI Komisji Administracyjnej z dnia 12 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia procedury dialogu i koncyliacji w zakresie ważności dokumentów, określenia ustawodawstwa właściwego oraz udzielenia świadczeń na mocy rozporządzenia podstawowego (dalej: Decyzja Nr AI), w sytuacji gdy toczące się postępowanie w sprawie zatrudnienia w spółce L. s.r.o. zostało zawieszone niezaskarżalną decyzją z dnia 21 września 2015 r. numer [...] kwestionującą poprawność poczynionych ustaleń faktycznych, a zatem poddającą w wątpliwość twierdzenia poczynione przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Sąd I i II instancji wyłącznie na podstawie nieprawomocnych informacji pochodzących od słowackiej instytucji zabezpieczenia społecznego.

Kierując się zgłoszonymi zarzutami, skarżący domagał się:

- uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy poprzez stwierdzenie, iż skarżący od dnia 8 lutego 2012 r. do nadal podlega

ustawodawstwu słowackiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych,

- względnie uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] oraz uchylenia poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w L. albo uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w L. oraz decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy Organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Argumenty podniesione w skardze kasacyjnej nie są trafne.

Rozpoczynając od podstaw odnoszących się do przepisów postępowania, trzeba podkreślić, że w orzecnictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd każdego argumentu apelacji. Za wystraczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia. Sąd odwoławczy w klarowny sposób opisał swój punkt widzenia, a przez to odpowiedział wnioskodawcy na jego wątpliwości zgłoszone w apelacji. Nie ma zatem podstaw do twierdzenia, że doszło do uchybienia art. 378 § 1 k.p.c.

Uważna lektura art. 2 rozporządzenia wykonawczego nie pozostawia wątpliwości, że dotyczy on wymiany danych między instytucjami państw członkowskich. Z ustępu 2 tego przepisu trudno jednak wyprowadzić wniosek, że nakłada on obowiązek na Zakład Ubezpieczeń Społecznych zwrócenia się do swojego odpowiednika w innym państwie, w celu określenia sytuacji prawnej ubezpieczonego na terytorium tego państwa. Zgodnie z treścią tego przepisu, instytucje niezwłocznie dostarczają lub wymieniają między sobą wszystkie dane niezbędne dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. Jeśli weźmie się pod uwagę, że każda z instytucji ubezpieczeniowych autonomicznie określa sytuację prawną na własnym terytorium, to zrozumiałe staje się, że opis zarzutu sformułowany przez skarżącego nie koresponduje z art. 2 pkt 2 rozporządzenia wykonawczego.

Skarżący odczytuje treść art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego, bez uwzględnienia art. 5 ust. 1 tego rozporządzenia, co doprowadza go do błędnych wniosków w zakresie relacji z art. 16 ust. 2 i ust. 3 rozporządzenia. Zestawienie art. 5 ust. 1 i ust. 2 prowadzi do jednoznacznych wniosków. Czym innym jest sytuacja, w której dokumenty wydane przez „zagraniczną” instytucję nie budzą wątpliwości, a czym innym wypadek, gdy pojawiają się kontrowersje. W pierwszym przypadku, dokumenty te są akceptowane, z zastrzeżeniem, że stan ten trwa do czasu ich wycofania. W drugim, instytucja „odbiorcza” może zwrócić się o wyjaśnienia. Zastrzeżono jednak, że zachowanie to dotyczy tylko dwóch wypadków, a mianowicie „ważności dokumentu” lub „dokładności przedstawienia okoliczności, na których opierają się informacje zawarte w tym dokumencie”. Żaden ze wskazanych przypadków nie miał miejsca w rozpoznawanej sprawie. Nie ma przecież wątpliwości, że stanowisko słowackiej instytucji ubezpieczeniowej zaprezentowane w korespondencji z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych świadczy jednoznacznie o nieuznawaniu ubezpieczenia wnioskodawcy na terenie Republiki Słowackiej, co oznacza, że wszystkie wcześniejsze dokumenty wydane ubezpieczonemu zostały anulowane (doszło zatem do zrealizowania dyspozycji art. 5 ust. 1 rozporządzenia). W rezultacie, znając ten pogląd (który jest jednoznaczny) Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie mógł mieć wątpliwości w zakresie ważności lub dokładności dokumentów, na które powołuje się skarżący. Znaczy to tyle, że „wycofanie”, o którym mowa w art. 5 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego, zwalnia z wdrażania procedury z art. 5 ust. 2 rozporządzenia. Dodać do tego należy, że sposób, zasadność, czy też skuteczność „wycofania” lub „uznania za nieważne” dokumentu nie podlega ocenie przez instytucje innego państwa. Również w tym zakresie zastosowanie ma autonomia danego systemu prawnego. Nie doszło zatem do naruszenia i tego przepisu rozporządzenia wykonawczego.

W sytuacji, gdy w art. 16 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego zastrzeżono, że milczenie co do zarządzenia tymczasowego skutkuje jego ostatecznością, trudno wywodzić z art. 5 ust. 1, art. 1 ust. 2 lit. c i art. 6 tego rozporządzenia, że w tym wypadku powinien zostać wydany przez słowacką instytucję dokument. W tym kierunku chyba zmierza zarzut wnioskodawcy skoro stwierdza on, że naruszenie

tych przepisów polegało na „podtrzymaniu uznania milczenia Socialnej Poistovnej za dokument”. Pomijając, że Sąd Apelacyjny stanowiska słowackiej instytucji ubezpieczeniowej nie traktował w kategorii dokumentu, co sprawia, że opis zarzutu nie polega na prawdzie, należy wskazać, iż z treści art. 5 ust. 1 i art. 1 ust. 2 lit. c i art. 6 rozporządzenia nie da się wyprowadzić wniosku, zgodnie z którym przepisy te w jakikolwiek sposób modyfikują przekaz płynący z art. 16 ust. 3 rozporządzenia.

Z przeprowadzonych rozważań wynika jeden zasadniczy wniosek. Zgłoszone podstawy nie doprowadziły do podważenia stanowiska Sądu Apelacyjnego, że procedura określona w art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego została przeprowadzona prawidłowo. Znaczy to tyle, że nie mogło dojść do naruszenia przepisów prawa materialnego, to jest 13 ust. 3 i art. 11 ust. 1 i ust. 3 lit. a rozporządzenia podstawowego.

Przepis art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego zawiera normę kolizyjną wskazującą na ustawodawstwo właściwe dla ubezpieczenia społecznego osoby normalnie wykonującej pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich Unii, służącą urzeczywistnieniu jednej z podstawowych zasad koordynacji systemów zabezpieczenia wyrażonej w art. 11 ust. 1 tego rozporządzenia, zgodnie z którą osoby, do których stosuje się rozporządzenie podstawowe, podlegają ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego.

Osoba, która weszła w stosunki ubezpieczenia społecznego o charakterze transgranicznym przez jednoczesne wykonywanie działalności w różnych państwach członkowskich Unii Europejskiej, swoje uprawnienie do podlegania ubezpieczeniu społecznemu w jednym tylko kraju członkowskim może zrealizować, składając wniosek o ustalenie ustawodawstwa właściwego do instytucji państwa miejsca zamieszkania, która ma obowiązek wdrożenia procedury przewidzianej w art. 16 rozporządzenia wykonawczego. Oznacza to, że jeśli procedura określona w tym przepisie zostanie zrealizowana, to jest ona wiążąca przy określeniu ustawodawstwa właściwego, gdyż przepisy art. 13 ust. 2 i 3 rozporządzenia podstawowego mają na celu wyeliminowanie podwójnego (lub wielokrotnego) ubezpieczenia w różnych państwach członkowskich (ewentualnie uniknięcia sytuacji, w której dana osoba nie będzie podlegała żadnemu ustawodawstwu), a nie

ustalenie ubezpieczenia korzystnego dla zainteresowanego (ze względu na wysokość składek). Zatem z punktu widzenia ustalenia ustawodawstwa w trybie przepisów rozporządzenia wykonawczego istotne jest, aby w jego wyniku zainteresowany został objęty ubezpieczeniem w jednym państwie członkowskim. Wprawdzie odbywa się to z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia podstawowego zawierającego normy kolizyjne, ale nie oznacza to, że zainteresowany może w oparciu o nie kwestionować przed organem jednego państwa członkowskiego (miejsca zamieszkania) procedurę z art. 16 rozporządzenia, a właściwie weryfikować stanowisko zajęte przez drugie państwo członkowskie (miejsca wykonywania pracy najemnej), żądając ustalenia ustawodawstwa miejsca wykonywania pracy najemnej, a dotyczące sytuacji, w której państwo miejsca świadczenia pracy najemnej kwestionuje ważność tytułu ubezpieczenia.

Należy w tym miejscu wskazać na utrwalony pogląd Sądu Najwyższego, że o ważności tytułu ubezpieczenia społecznego na terytorium danego państwa władczo rozstrzygnąć może organ tego tylko państwa, natomiast Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jak i sąd ubezpieczeń społecznych jest pozbawiony kompetencji do samodzielnej oceny stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim (por. wyroki: z 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; z 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15, LEX nr 1977828; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., II UZP 2/10, OSNP 2010 nr 17-18, poz. 216).

Podsumowując, należy podkreślić, że ostateczne ustalenie ustawodawstwa właściwego przez państwo miejsca zamieszkania (co miało miejsce w rozpoznawanej sprawie) jest wiążące dla wszystkich zainteresowanych państw członkowskich, a jedyna możliwość usunięcia tego skutku z obrotu prawnego polega na kolejnym porozumieniu instytucji państw członkowskich co do tego, że sytuacja danej osoby do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego jest inna niż wynikałoby to z wydanego dokumentu (dokumentem w rozumieniu art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego jest rozstrzygnięcie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydane w trybie art. 16 ust. 2

rozporządzenia wykonawczego). W takim przypadku dokument o ustaleniu ustawodawstwa właściwego, wydany w trybie art. 16 rozporządzenia wykonawczego, o charakterze ostatecznym, może być wycofany/uznany za nieważny przez instytucję, która go wydała, po wspólnym porozumieniu instytucji państw członkowskich (art. 5 *in fine* rozporządzenia wykonawczego), co umożliwia wydanie w jego miejsce (przez instytucję miejsca zamieszkania) kolejnego dokumentu ustalającego ustawodawstwo właściwe, uwzględniającego to wspólne porozumienie.

Nie doszło również do uchybienia art. 6 k.c. w związku z art. 3 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego. Konkluzja ta wynika już z tego, że Sąd Apelacyjny ferując wyrok nie kierował się rozkładem ciężaru dowodowego, a w szczególności nie dokonywał - wbrew stanowisku wnioskodawcy - oceny ważności, jak również faktycznej realizacji umowy o pracę zawartej i realizowanej na terytorium Słowacji.

Kierując się przedstawionymi argumentami, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.